

יולי 2020

דו"ח מסכם: תמיכה ברשויות מקומיות לצמצום שימוש יום-יומי ברכב פרטי

רקע:

פליטות מכלי רכב הן המקור העיקרי לזיהום האוויר בערים הגדולות. חשיפה לאוויר המזוהם בערים מובילה להגברת הסיכון לתחלואה ולתמותה בקרב האוכלוסייה. בתאריך 25/8/13 אושרה בממשלה החלטה מס' 707 בנושא "תכנית לאומית למניעה ולצמצום זיהום אוויר בישראל", אשר במסגרתה הוטל על השר להגנת הסביבה, בהתייעצות עם שרי התחבורה, האוצר והכלכלה, להוציא לפועל מתן תמיכות להפחית את זיהום האוויר מיוממות (סעיף 6 ג'1). שלושה קולות קוראים לתמיכה ברשויות המקומיות בפרויקטים לצמצום שימוש יום-יומי ברכב פרטי פורסמו בשנים 2014, 2015 ו-2017. ניתנו תמיכות לרשויות מקומיות לביצוע פרויקטים שיועדו להציע חלופות לשימוש ברכב פרטי ובכך להפחית את זיהום האוויר הנובע מיוממות ולהקטין את הגודש בכבישים.

במסגרת הקולות הקוראים שפורסמו, אושרו 35 פרויקטים ב-19 רשויות מקומיות בסכום של כ-20.5 מיליון ₪. הפרויקטים נמשכו על פני מספר שנים בהתאם לסוג הפרויקט ומועד אישורו וכללו התקנת עמדות עגינה לאופניים, עמדות השכרה לאופניים, עמדות טעינה לאופניים חשמליים, הפעלת מערכי הסעות (שאטלים) אל מרכזי תעסוקה והפעלת אזורי אוויר נקי אליהם אסורה כניסת כלי רכב מזהמים. מתוך כלל הפרויקטים שאושרו, עשרים בוצעו במלואם, שמונה לא יצאו אל הפועל מסיבות שונות (עלויות תחזוקה גבוהות, חוסר יכולת של הרשות המקומית לביצוע וכד') ושמונה עדיין בשלבי הקמה או הפעלה. על פי נתוני הלמ"ס מרחק הנסיעה הממוצע לעבודה הינו 17 ק"מ לכל כיוון. בכל נסיעה ממוצעת לעבודה ובחזרה נפלט מרכב בודד כ-3.7 גרם תחמוצות חנקן וכ-4.5 ק"ג CO₂ המשפיעים על רמת זיהום האוויר ועל האקלים (הנתון משתנה כתלות בסוג הרכב ואופי הנסיעה).

פרויקטי התמיכה:

להלן סיכום הפרויקטים בחלוקה לפי אופי הפרויקט. פירוט מלא של הפרויקטים הנתמכים מופיע בנספח.

מתקני עגינה לאופניים: אושרו 11 פרויקטים מתוכם מומשו 10 פרויקטים בתמיכה כוללת של כ-2.5 מיליון ₪. בפרויקטים אלו הוקמו כ-8,000 עמדות עגינה ב-10 רשויות מקומיות. פריסה של מתקני עגינת אופניים סביב מרכזי תעסוקה, מבני ציבור ומרכזי תחבורה ברשות המקומית מעודדת את השימוש באופניים ותורמת לסדר במרחב הציבורי. על פי מחקרים שנעשו בעולם הוספת מתקני חניה לאופניים בחינם בסמוך למרכזי תחבורה ראשיים מעלה בכ-11% את מספר הרוכבים אליהם¹. פרויקטים מסוג זה הם יחסית פשוטים לרשות המקומית ולכן נרשם אחוז מימוש גבוה של התקציב. עם זאת, ניכר שהרשויות אינן מבצעות מספיק פרויקטים כאלו ללא תמיכה ממשלתית

¹Bicycle parking: a systematic review of scientific literature on parking behavior, parking preferences, and their influence on cycling and travel behavior - Eva Heinen & Ralph Buehler

אגף תחבורה

עמדות עגינת אופניים בקריית ים. צילום: עיריית קריית ים

עמדות השכרת אופניים – מתוך 9 פרויקטים שאושרו הושלמו ארבעה הכוללים 27 תחנות השכרה בתמיכה של כ-3 מיליון ש"ח. בממוצע בכל תחנת השכרה יש מקום לכ-20 אופניים. שלושה פרויקטים בוטלו על ידי הרשויות המקומיות בשל עלויות תחזוקה גבוהות ושניים נמצאים עדיין בשלבי ביצוע. ארבעת הפרויקטים שהושלמו כוללים תחנות השכרת אופניים מסוג תל-אופן בעוד והפרויקטים שבשלבי ביצוע יהיו ללא תחנות קבועות (dock-less).

השכרת אופניים מהווה פתרון תחבורתי משלים (last mile) למי שמגיע בתחבורה ציבורית מחוץ לעיר באופן שמקל על ויתור שימוש ברכב פרטי. בנוסף מהווה פתרון לנסיעות קצרות בתוך העיר תוך מתן גמישות בזמני הנסיעה והקישוריות בין המקומות השונים. פרויקטים של השכרת אופניים מורכבים יותר מבחינת הרשות המקומית ודורשים תחזוקה ולכן אחוזי הביצוע נמוכים יותר.

עמדות להשכרת אופניים פורקו בחלקם לאחרונה בשל ירידה בכמות המשתמשים ועלויות אחזקה גבוהות. העובדה שערי גוש דן היו בחוזה מול חברה אחת (תל-אופן) לא אפשרה מימוש של פרויקטים חדשניים של השכרת אופניים שיתכן והיו מאפשרים שימוש נרחב יותר וגם זולים יותר לתפעול ואחזקה. יישום של הטכנולוגיות החדשות של עמדות להשכרת אופניים בהרצליה ובירושלים יאפשר בחינה מחודשת של כדאיות בהתאם לשימוש ולעלויות.

עמדות השכרת אופניים בגבעתיים. צילום: עיריית גבעתיים

מתקני טעינה לאופניים חשמליים – אושר פרויקט אחד והוא בשלבי הקמה. במסגרת הפרויקט יוצבו בצמוד למתקני העגינה שקעים לטעינת אופניים חשמליים. מימוש הפרויקט יעודד שימוש באופניים חשמליים לנסיעות ארוכות יותר מאופניים לא ממונעים ובכך מהווה חלופה לרכב פרטי גם לנסיעות בטווח בינוני (עשרות בודדות של ק"מ).

שאטלים – 11 פרויקטים אושרו מתוכם 8 בוצעו במלואם, אחד הופסק בשל חוסר שימוש ו-2 לא יצאו אל הפועל (בהחלטת הרשות המקומית). השאטלים פועלים בשעות השיא בבוקר משכונות המגורים ומרכזי התחבורה אל מרכזי התעסוקה ובשעות השיא אחר הצהריים בכיוון ההפוך. חלק מהשאטלים פועלים במיניבוס בתדירות של כל רבע שעה בשעות השיא וחלקם באוטובוס הנוסע בתדירות נמוכה יותר. התפוסה

אגף תחבורה

בשאלים מגיעה עד ל-90%. התמיכה בהפעלת השאלים בבת ים ובירושלים הובילו לשיח של הרשות המקומית עם משרד התחבורה לקידום קו תחבורה ציבורית סדיר על הצירים בהם פעלו השאלים דבר שיאפשר המשך מתן שירות לתושבים גם לאחר הפסקת תמיכת המשרד וישמר את צמצום השימוש ברכב פרטי בנסיעה לעבודה.

שאלים מאפשרים באופן ודאי הגעה למקום העבודה ללא צורך בשימוש ברכב פרטי. יש לתמוך בפרויקטים מסוג זה בעתיד כאשר תהליך הסדרת קו תחבורה ציבורית במסלול של השאל צריך להתחיל בחודשים הראשונים של הפרויקט זאת על מנת למנוע מצב בו מימון השאל מסתיים טרם פתיחת הקו הציבורי ולייצר רצף של השירות.

שירות הסעות בירושלים. צילום עיריית י-ם

שירות הסעות בבת ים. צילום עיריית בת ים.

אזורי אויר נקי - אושרו שלושה פרויקטים: אחד פועל באופן מלא (חיפה) אחד החל לפעול בינואר 2020 (ירושלים) ואחד לא מומש.

אזורי אויר נקי הם שטחים בעיר אליהם אסורה כניסת רכבי דיזל מזהמים. אזורים אלו פעילים במאות ערים באירופה והוכיחו עצם כיעילים בשיפור איכות האוויר בעיר, שיפור איכות החיים של התושבים וחיזוק המרכז העירוני. בכוונת המשרד להמשיך לתמוך בפרויקטים של קידום אזור אויר נקי בערים נוספות בישראל.

תמרור בכניסה לאזור מופחת פליטות ירושלים. צילום עיריית י-ם

תמרור בכניסה לעיר חיפה. צילום עיריית חיפה.

סיכום ומסקנות

1. תכנית תמיכות זו אפשרה לרשויות המקומיות ליזום ולבצע פרויקטים לצמצום מאות נסיעות יומיומיות ברכב פרטי שלא היו מבוצעים ללא התמיכה. הממשלה לא מציעה כיום ערוצי תמיכה נוספים לפרויקטים מסוגים אלו.
2. הפעילות דרך הרשות המקומיות מאפשרת איגום תקציבי ממקורות שונים וחיבור טוב יותר לצרכים העולים מהשטח. עם זאת, אחוז המימוש של חלק מהרשויות הוא נמוך. לכן ראוי לבחון את היכולת של הרשות המקומית לממש את הבקשה בלוח הזמנים שנקבע, ולצמצם את התמיכות ברשויות בהן אחוזי המימוש נמוכים.

אגף תחבורה

3. יש לבחון את הסבירות להמשכיות הפרויקטים גם לאחר הפסקת הסבסוד וזאת כתנאי ראשוני לתמיכה.
4. ישנה הצדקה לתמוך גם בסוגים נוספים של פרויקטים, מעבר לסוגים בהם המשרד תמך עד כה ולאפשר לרשויות המקומיות להציע יוזמות מגוונות לצמצום השימוש היומיומי ברכב פרטי.
5. כדי להגביר השימוש באופניים ובכלים דו גלגליים לא ממונעים נוספים ישנה חשיבות להקמת תשתיות ציבוריות להשכרת אופניים, עגינת אופניים וטעינת אופניים חשמליים וזאת כאמצעי משלים להקמת וסימון שבילי אופניים. תכנית תמיכות זו עודדה את הרשויות המקומיות להקמת אמצעים משלימים אלו.
6. הן התקציב והן לוחות הזמנים שנקבעו בהחלטת הממשלה 707 מ 8/2013 הסתיימו. המשרד שואף לקבלת תקציב נוסף, לצורך המשך פעילות תמיכות זו.

נספח – טבלת הפרויקטים שאושרו

מחוז	רשות מקומית	שם פרויקט	קול קורא מספר	סכום התמיכה	סטטוס פרויקט
תל אביב	גבעתיים	עמדות השכרת אופניים	1	750,000	הוקמו עשר עמדות להשכרת אופניים.
		מתקני עגינה לאופניים	3	50,071	הוקמו 408 עמדות עגינה לאופניים
	חולון	שאטל	1	750,000	שירות ההסעות פעל במהלך 2016 מתחנת רכבת קוממיות לאזור תעשייה חולון אחת לעשר דקות בשעות השיא. שימש כ 300 נוסעים ביום.
		סימון שביל אופניים	1	750,000	שבילי האופניים נסללו וסומנו
		מתקני עגינה לאופניים	2	872,000	הוקמו 320 מתקני עגינה לאופנים
	רמת גן	עמדות השכרת אופניים	1	750,000	העיר חוברה לתל אופן בינואר 2016. הוקמו 10 עמדות להשכרת אופנים.
	תל אביב	עמדות השכרת אופניים ועמדות לעגינת אופניים	1	750000	הוקמו שתי עמדות להשכרת אופניים
		הקמת עמדות להשכרת אופניים	2	993915	לא בוצע
	בני ברק	עמדות להשכרת אופניים ומתקנים לעגינת אופניים	2	523,138	לא בוצע

אגף תחבורה

מחוז	רשות מקומית	שם פרויקט	קול קורא מספר	סכום התמיכה	סטטוס פרויקט
	הרצליה	עמדות להשכרת אופניים	2	1,000,000	נבחר ספק זוכה במכרז
		שאטל	2	513,320	לא קודם
	בת ים	עמדות להשכרת אופניים	1	750,000	הוקמו 5 עמדות להשכרת אופניים
		עמדות להשכרת אופניים	2	800,000	לא בוצע
		שאטל	1	750,000	פעל מתחנת הרכבת לאזורי התעסוקה בעיר, שימש כ 150 נוסעים ביום.
		שאטל	3	920,000	פעיל מתחנת הרכבת בעיר בתדירות של אחת לרבע שעה משמש כ 180 נוסעים ביום
מרכז	פתח תקוה	שאטל	1	425,000	הפרויקט הופסק בשל חוסר ביקוש לשאטל
	נס ציונה	מתקני עגינה לאופניים	2	74,217	הוצבו 1200 עמדות עגינה ברחבי העיר.
	נתניה	מתקני עגינה לאופניים	2	118,729	הוקמו 230 מתקני עגינה לאופניים ברחבי העיר
	קריית עקרון	מתקני עגינה לאופניים	2	205,198	הותקנו 420 מתקני עגינה ברחבי העיר
	כפר סבא	אזור אויר נקי	3	192,316	לא בוצע
ירושלים	ירושלים	שאטל הר חוצבים	1	374,400	השאטלים הופעלו מהר חומה להר חוצבים
		מתקני עגינה לאופניים	1	200,447.2	הוקמו 917 עמדות עגינה ברחבי העיר
		שאטל הר חוצבים	2	953,035	השאטלים הופעלו משלושה נקודות איסוף בעיר להר חוצבים. סה"כ פעלו 4 קווי הסעה בשעות הבוקר ואחה"צ. כ-170 עובדים עשו שימוש בשירות הסעות זה מדי יום

אגף תחבורה

מחוז	רשות מקומית	שם פרויקט	קול קורא מספר	סכום התמיכה	סטטוס פרויקט
		עמדות להשכרת אופניים	2	1,000,000	בביצוע, נמצא ב שלב של שיפוט מכרז
		אזור אויר נקי	2	1,000,000	החל לפעול בינואר 2020
		שאטל הר חוצבים	3	956,579	פועל משלוש שכונות בעיר, 10 שאטלים ביום, תפוסה מלאה. כ-220 נוסעים ליום לכל כיוון
			שאטל גבעת שאול	3	357,228
	גוש עציון	שאטל	3	257,400	לא קודם
חיפה	חיפה	אזור אויר נקי	2	1,000,000	הוגדר אזור אויר נקי בעיר, אושר חוק עזר עירוני, מתקיימת אכיפה בהתאם
	ק. ים	מתקני עגינה לאופניים	2	800,000	הותקנו 2368 עמדות עגינה
		עמדות טעינה לאופניים חשמליים	3	721,786	בשלב ביצוע
צפון	יוקנעם עילית	מתקני עגינה לאופניים	2	49,615	הוקמו 124 מתקני עגינה
דרום	נתיבות	מתקני עגינה לאופניים	2	135,000	הוקמו 390 עמדות עגינה
		מתקני עגינה לאופניים	3	78,100	לא קודם
	באר שבע	מתקני עגינה לאופניים	2	720,000	הוקמו 1548 עמדות עגינה

*תקציב פרויקטים שלא בוצעו מוחזר למשרד